

זוונות

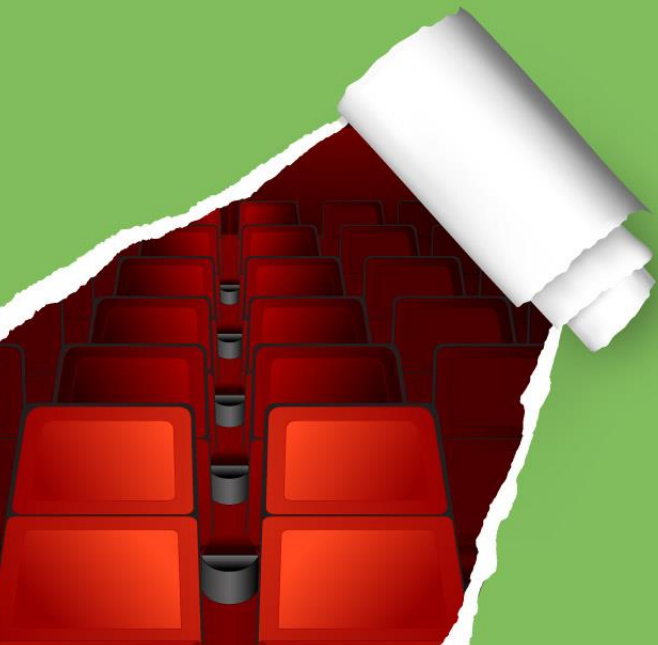
ביטאון מורי הקולנוע בחינוך הדתי בשיתוף הפיקוח
וההדרכה על לימודי תקשורת ואומנויות בחמ"ד

גיליון מס' 1

יולי-אוגוסט 2013

בנושא "התחלות"

עורך: יהודה ויטלזון

תוכן עניינים

3.. יהודה ויטלזון	דבר העורך
4.. רויטל שטרן	דברי פתיחה
5.. אפרת כהנא	זווית חדשה
7.. אייל בורס	להתחיל מחדש
9.. ירדן כרם	התחלות במישור הטיפולי
12..יעקב פרידלנד	התחלה עלילתית
14.. מירה לשם	התחלה דוקומנטרית
16.. יהודה ויטלזון	להעיר אותם!
18.. שלומית אסולין	מחשבות בעקבות נאנוק
20.. איתן בירנבוים	לידתה של תמונה

עורך: יהודה ויטלזון
צילום: איתן בירנבוים
עיצוב גראפי: סלאביק שפירא

מערכת "זוויות":
visions.hemed@gmail.com

יעקב פרידלנד ומירה לשם, מורים ותיקים ומנוסים, יציגו לנו אסטרטגיות לתחילת עבודת הגמר המעשית עם התלמידים, שלב אחר שלב. "ההרוג ה-17" סרטו של דוד אופק יוצע כרעיון לשיעור פתיחה מעורר השראה, עם מסר חברתי חשוב. שלומית אסולין תנתח את עשיית הסרט "נאנוק איש הצפון", הסרט הדוקומנטרי הארוך הראשון, ותעמוד על השלבים הטרומיים שבעשיית הסרט הדוקומנטרי. איתן בירנבוים שתמונותיו ילוו את הקריאה בכתב העת, יסביר כיצד נולדת תמונה וימליץ על תרגילים ואתרי אינטרנט שיכולים לקדם ולהעשיר את יכולתנו כאנשי מדיה חזותית.

חשוב לי כעורך לציין שמטרתו העיקרית של כתב העת היא לעורר שיח שיתנהל דווקא במרחב הוירטואלי והנגיש שקיים ברשת, בתקווה ששיח זה יפרה את כולנו ויעזור לנו לקדם את תלמידינו בהווה ובעתיד.

אשמח לכל תגובה ופנייה:

visions.hemed@gmail.com

בקיץ האחרון, אחד הנושאים המדוברים בתקשורת היה האקזיט של אפליקציית הניווט waze. הרעיון כל כך פשוט: כולנו תקועים באותו פקק ומנסים להיחלץ ממנו, אז בואו נעזור אחד לשני בלחיצת כפתור להשתחרר מהפלוטר ונייצר מרחב נעים וזורם יותר. בעזרת השיתופיות הקלה והזמינה כל כך בעידן האינטרנט, העזרה והתמיכה ההדדית הן כה נוחות ונגישות. כתב העת "זויות" מתעתד להיות כלי שיסייע לנו, המורים, בהתמודדות המקצועית והאישית בתחום הוראת התקשורת המעשית. בגליונות ייתפרסמו מאמרים שלנו המורים. זה המקום לשתף את הקהילה, לתת עצות למתחילים וגם למנוסים, להמליץ על מערכי שיעור או סרטים מאתגרים, לתת דרור למחשבות, להעלות אותם על הכתב **ולשתף**. ב"זויות" יכתבו גם אנשי אקדמיה ואנשי תעשייה וזאת על מנת להעשיר עוד יותר את השיח בינינו ולייצר קשרים ושיתופי פעולה.

***

בגיליון זה שכותרתו "התחלות", יציג אייל בורס, ראש בית הספר לקולנוע וטלוויזיה באריאל תפיסה אקדמית חדשה שקוראת לשלב באופן מוגדר בין העיוני והמעשי. ירדן כרמל, ראש מסלול וידאו תרפיה בבית הספר לקולנוע מעלה, תחשוף אותנו לעולם הטיפולי הייחודי ותציג את חשיבותה של "ההתחלה הטיפולית".

דבר העורך יהודה ויטלזון

Waze ואנחנו

מחשבות על שיתופיות

השתלמויות מורים

השתלמויות המורים משנת הלימודים תשע"ד ואילך יהיו בני 30 ש' על מנת לאפשר זכאות לגמול השתלמות למורים העובדים במסלולי אופק חדש ועוז לתמורה.

מפגש ראשון יתקיים כמידי שנה בחנוכה. ביום ראשון ד' חנוכה, כ"ח בכסלו. (1/12/13)

מפגש שני יתקיים בל"ג בעומר, י"ח באייר תשע"ד (18/5/2014)

מפגשים שלישי ורביעי יתקיימו בחופשת הקיץ, מיד בתום בחינות הבגרות, בימים שני ושלישי ט'-י' בתמוז, תשע"ד. (7-8/7/2014)
אנא רשמו לפניכם את התאריכים.

אתר תקשורת ואמנויות של מינהל החינוך הדתי

האתר החדש עולה בימים אלה. מורים לתקשורת ויכולו למצוא בו מערכי שיעור בנושא תקשורת ויהדות שנבנו על ידי המורה מיכל כלפה. מורי הקולנוע יוכלו ליהנות ממאמרים ומלינקים המותאמים לכל אחד מפרקי תוכנית הלימודים בקולנוע. החומרים נאספו על ידי אחינועם נחום. תודה למיכל ולאחינועם על עבודתן המקצועית. נשמח לקבל מכם המורים המלצות לשיעורים, מאמרים, סרטים, ואף מערכי שיעור טובים שהייתם מוכנים לשתף בהם מורים אחרים.

אני מאחלת לכולנו שנה מבורכת
שנת למידה ויצירה
שנזכה ללמוד וללמד מתוך שמחה!

מורים יקרים,

כתב העת זוויות שלפניכם נוצר ביוזמה של יהודה ויטלזון, מורה בתיכון כרם שלמה בחולון. זוהי יוזמה מבורכת שאנו כאן בפיקוח נענים לה בשמחה. מטרת כתב העת היא ליצור קהילת מורים עוזרת ונעזרת ולתת במה לתהליכים המתרחשים בבתי הספר, להרהורים, מחשבות ויוזמות חדשות.

אני מבקשת לנצל את ההזדמנות ולסקור את היוזמות שיוצאות לדרך בשנת הלימודים הבעל"ט שנת תשע"ד בתקווה לשיתוף פעולה של כולכם לטובת תלמידינו.

כנס יצירה צעירה

כנס יצירה צעירה יתקיים בעז"ה השנה ביום חמישי ח' בשבט תשע"ד – כבכול שנה ישלח מכתב הרשמה בתחילת שנה להקרנות המקדימות של הסרטים שעלו לגמר בסינמטק ירושלים ובסינמטק תל אביב. נשמח להשתתפותם של מורים נוספים וחדשים בוועדות המיון של התחרות.

תחרות התסריט יהודי

בעקבות ההצלחה של תחרות התסריט היהודי בשנה שעברה, אנו יוצאים עם תחרות נוספת בשנה זו. אנו מבקשים לעודד תלמידים להיכנס למסלול התחרות. בעקבות מסקנות שהוסקו בתחרות הראשונה שודרג התהליך. התלמידים הנכנסים מקבלים גם חוות דעת נוספות מתסריטאים מקצועיים וביום הפיצ'נג מציגה כל קבוצה סצנה מצולמת. התהליך החדש יוצר רצינות ומחויבות בקרב התלמידים.

דברי פתיחה רויטל שטרן (זיוון)

מפקחת על לימודי תקשורת ואמנויות
בחינוך הדתי

רצועת השידור "היצירה הצעירה 2013" בטלוויזיה החינוכית יצאה לדרך החל מ-8.8 בערוץ 23.

תחרויות:

תחרות סרטי יהודי – התחרות ה-3 יוצאת לדרך. מומלץ ביותר! תאריך הגשה סופי לתחרות 8.10.2013

סרטים לוועדות שיפוט – התחלנו בשנת תשע"ג עם נוהל חדש לשליחת הסרטים והטפסים לוועדות השיפוט באמצעות הגשתו לבוחן ביום הבחינה. רוב בתי הספר הגישו כנדרש ועל כך אני מודה לכולכם על שיתוף הפעולה. בתי הספר במסלול הטכנולוגי וכן בתי ספר שלא הגישו לבוחן את הסרטים ביום הבחינה, מתבקשים לשלוח את הערכה בדואר (לא רשום) בהקדם ולא יאוחר מתאריך 11.10.13 בציון שמות הסרטים הנבחרים לוועדת השיפוט.

השתתפות מורים בוועדות מיון סרטים לכנס יצירה

צעירה תשע"ד – אני מזמינה מורים שלא השתתפו בוועדות המיון בשנים קודמות, לקחת בהן חלק השנה. מדובר בחוויה מלמדת ומעצימה עבורכם כמורים. אנו שולחים בתחילת שנה מכתב לבתי הספר ולכם במייל ובהם אתם מוזמנים למלא את התאריכים המתאימים לכם או לחילופין, לשלוח לי הודעה למייל האישי. כל הקודם זוכה!

"השיטה האמריקאית הרגילה אותנו לחשוב שאנחנו צריכים להבין הכל בסרטים מיד, אבל זה בלתי-אפשרי." (ז'אן-לוק גודאר)

במסגרת תפקידי בהדרכה, פונים אליי מורים נבוכים בבקשה לסייע להם בבניית המתודה בשיעורי הפקות שהמאפיין העיקרי שלהם הוא החוויה ההתנסותית. מטרתו של ביטאון זה הוא לחשוף את המורה לקולנוע, החדש והוותיק, להעשרה בנושאי הליבה, לטיפים של עמיתים ולקבלת מידע מרוכז וידידותי אודות דרכי הלמידה של קולנוע עיוני ומעשי. מדור זה יספק עבורכם מדי חודש מידע חדש; נהלים, עדכונים, פסטיבלים, מבצעים ועוד. אשמח מאוד שהביטאון כולו וגם מדור זה יהיה אינטראקטיבי וייבנה גם בעזרתכם ע"י שליחת חומרים, רעיונות, הארות ומידע שקיים ברשותכם ותרצו לחלוק אותו עמנו.

פסטיבלים:

"פסטיבל קולנוע צעיר" – במסגרת פסטיבל הסרטים הבינלאומי ה-29 בחיפה. התחרות ה-9 ליצירה צעירה תתקיים בחול המועד סוכות 17.9 באולם קריגר, רח' אליהו חכים 6 כרמל צרפתי חיפה. בהצלחה למתמודדים.

תחרות "קליפ צעיר" – תאריך אחרון להגשה 22.11.13

פסטיבל הרצליה "הרצל הזהב 2014" תאריך אחרון להגשה 31.10.13

זווית חדשה אפרת כהנא בן-ברוך

תחושה של משהו חדש

מדריכה ארצית להפקות בתקשורת וקולנוע
מורה לתקשורת וקולנוע בתיכון "דרור" ירושלים

עדכונים

שליחת חומרים לאתר חמ"ד – אוטוטו עולה לאוויר האתר של לימודי תקשורת, קולנוע ואומנויות של חמ"ד. אשמח מאוד שתשלחו למייל שלי חומרים, מערכי שיעורים, תכניות עבודה שנתיות ופורמטים של תיקי הפקה וכו' – אותם נפרסם באתר תחת שימכם ונקדם אתר אינטראקטיבי. מקווה שיחד נפרה את ההוראה והיצירה של מגמות קולנוע ותקשורת בחמ"ד

שנת לימודים מוצלחת לכולכם.

להארות ו"זוויות חדשות":

Efrat3040@gmail.com

בודד", אך הפעם הצלחתי להפנים כיוצר את הצורך בשילוב של תיאוריה ופרקטיקה ביצירה האמנותית.

למעשה, השילוב הזה שבין תיאוריה ומעשה בתחום הקולנוע אחראי במידה רבה לעיצוב הקולנוע מראשיתו ולאורך כל תולדותיו. קולנוענים רבים התעניינו בתחום התיאורטי ורבים אף באו מתוכו ממש. די להזכיר את סרגיי אייזנשטיין בהקשר זה וכמובן את תנועת הגל החדש הצרפתי (ובפרט את ז'אן לוק גודאר) אשר נולדה מתוך התיאוריה והפליאה בעשייתה החשובה בעת המעבר לתחום המעשה.

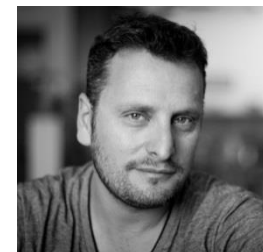
ההפרדה בין לימודי התיאוריה והלימודים המעשיים יצרה בדור האחרון מציאות קלוקלת ובה ישנם קולנוענים המגדירים עצמם יוצרים ואנשי מעשה בלבד ולעומתם תיאורטיקנים ומבקרים שמגדירים עצמם כאנשי קולנוע עיוניים בלבד. הצרה הולכת ומתעצמת כאשר כיום סטודנטים ואנשי הוראה מחליטים בתחילת דרכם להגביל את עצמם לתוך אחד משני התחומים. אני רואה בהפרדה הזו קרע שמוביל סטודנטים ותלמידים צעירים לבלבול, למיאוס כלפי התחום שהם פחות מתחברים אליו ולהתנשאות של אלו כלפי אלו. כראש המסלול לקולנוע וטלוויזיה בבית הספר לתקשורת של אוניברסיטת אריאל, אני מוצא את עצמי בודק עבודות עיוניות של סטודנטים בקורס על דימוי היהודי באמנות והשתקפותו בקולנוע ובאוניברסיטת תל-אביב אני מסיים דוקטורט בנושא "היהודי" בקולנוע ההולנדי.

את התואר הראשון שלי באוניברסיטת תל-אביב עשיתי במדעי המדינה ופילוסופיה. בשנה האחרונה של התואר התמודדתי לבחירות באגודת הסטודנטים ונבחרתי להיות נציג החוג למדעי המדינה.

הרצון לשלב בין עולם התיאוריה לעולם הפרקטיקה בער בי.

אותו רצון בער בי גם בלימודי הקולנוע באוניברסיטת תל-אביב. במסגרת קורס בימוי, צילמתי סרט אילם קצר בו ניסיתי לשחזר את עקידת יצחק כפי שהיא מתוארת באחד מפרקי ספרו של הפילוסוף סרן קירקגור "חיל ורעדה", ספר שהותיר בי רושם עצום מתקופת לימודי הפילוסופיה שלי. למעשה, הרגשתי שאני רוצה ללמוד קולנוע בשביל ליישם את הרעיונות המופלאים שנחשפתי אליהם בלימודי הפילוסופיה. לאחר שהקרנתי את הסרט בכיתה, המרצה גער בי על שתרגמתי את הרעיון למסך באופן ישיר מדי, לא מספיק מופשט. הדברים הדהדו בי, הפנמתי את הצורך של שימוש בכלים תיאורטיים בעת העשייה הקולנועית ואת ההבנה כי ללא התיאוריה, תישאר הפרקטיקה רדודה וחסרת חשיבות.

המשכתי בלימודי הקולנוע ושנתיים לאחר מכן יצרתי סרט גמר עלילתי קצר בשם "חייל בודד", שמשחזר אירוע ביוגרפי משירותי הצבאי בו איבדתי את הנשק שלי. הסרט הצליח ונגע בצופים משום שברקע, באופן סימבולי הוא נגע ביחסים האוניברסליים המורכבים והקוצניים בין אב לבנו – התיאוריה. "עקידת יצחק" של קירקגור עמד לצידי גם כשעבדתי על הסרט "חייל

להתחיל מחדש אייל בורס

קולנוע אקדמי ואקדמיה קולנועית

על שילוב תיאוריה ומעשה

ראש מסלול קולנוע וטלוויזיה באוניברסיטת אריאל

בין סרטיו:

חברי הכיתה של אנה פרנק

לחיות או למות באנטבה

שאותו הם עשו או מתעתדים לעשות – הם קוראים מאמרים אקדמיים שרלוונטיים לעשייה שלהם, הם משווים את הסרט שלהם לסרט אחר שנותן להם השראה והם מקרינים בפני הכיתה חומרי גלם מהפקת הפרויקט שלהם, תוך כדי הצבעה על מקרים, תגובות ולקחים.

אני פונה לכל המומחים מתעשיית הקולנוע, יוצרי קולנוע שטוענים "קולנוע הוא תחום מעשי, לי יש ניסיון מעשי ואין צורך בביבליוגרפיה בסילבוס?" אני פונה גם לכל אותם מורים, מרצים, דוקטורים ופרופסורים במסלולי ובחוגי קולנוע שמצהירים "אנחנו אקדמיה והסטודנטים צריכים לדעת לכתוב סמינר על קולנוע, זה לפחות חשוב כמו קורס בהדרכת שחקנים אם לא יותר". למעשה, אני פונה לכל מי שמתעניין בקולנוע ואינו מכיר בערכו של מיזוג בין תיאוריה ומעשה בתחום. אנשי התיאוריה, היכנסו לשיעורים "מעשיים" של קולגות שלכם, בקרו בסטים של הסטודנטים, שחקו עם המצלמות החדשות במחסן הציוד, נסו לזכות בקרנות ובמענקים והשתתפו בסרטים ובכנסים. ואתם אנשי המעשה, מרגע שסיימתם להפיק סרט, נסו להכניס אותו גם לספריות ולסילבוסים באקדמיה. כיוצר קולנוע, אני גאה שסטודנט באוניברסיטת חיפה כותב עבודת סמינר על סרט דוקומנטרי שהפקתי וביימתי באותה מידה שאני גאה בהתקבלותו של הסרט לפסטיבל קולנוע בינלאומי. הכניסו אקדמיה לקולנוע וקולנוע לאקדמיה.

'ללמד (teaching) קולנוע מבלי להיות מודע לתיאוריות הקולנועיות הבסיסיות מוריד את ערכה של אומנות (craft) הקולנוע לכדי סדנה חובבנית. ולהפך: ללמוד היסטוריה ותיאוריה של הקולנוע מבלי להתנסות באספקטים היסודיים של עשייה קולנועית מותיר את המחקר התיאורטי ללא בסיס מוצק ומאלץ סטודנטים לצלול אל תוך הפשטה (abstraction) .'

[תרגום שלי]

עם תחילת עבודתי כראש מסלול לקולנוע וטלוויזיה החלטתי לנסות לפתור את הקונפליקט הטעון בין הצד העיוני והמעשי של התחום. בקורס המעשי של יסודות הצילום בווידיאו אני מתעקש ללמד בהרחבה על תולדות הצילום בקולנוע; בקורס העיוני "מבע קולנועי" שמיועד לכלל תלמידי בית הספר לתקשורת אני מזמין יוצרים לכיתה להקרין את סרטיהם ודוחף את התלמידים להצטרף להפקות של סרטי סטודנטים ולספורים באולפנים; בסדנה הדוקומנטרית המעשית אני מתעקש שהמרצה ישלב מאמרים אקדמיים על מהות העשייה התיעודית ובקורס העיוני על תולדות הקולנוע אני מבקש מהמרצה להקרין גם סרטים קצרים ולמצוא סרטים מההיסטוריה של הקולנוע שיתנו השראה לסרטי הגמר של הסטודנטים.

יותר מכל קורס אחר, סדנת פרויקט הגמר היא המקום החשוב ביותר למיזוג התיאוריה עם המעשה – כאן הסטודנטים כותבים עבודה עיונית בה הם דנים בסרט

במקביל, אני מבקר בסטים של סרטי הגמר של הסטודנטים ושולח את הסרט הדוקומנטרי האחרון שלי "לחיות או למות באנטבה" לפסטיבלים ברחבי העולם. נדמה שאני כל העת לכוד בין העולם האקדמי-עיוני לבין הפקות של סטודנטים ובוגרים. אני מנסה לקשור בין שני העולמות, אבל ברקע מהדהדים הקולות שאי אפשר למזג ביניהם, ששני התחומים טוטאליים מדי, ששבר ההפרדה שנוצר בין העיוני למעשי, בלתי ניתן לאיחוי.

הפתרון הוא ליצור שילוב בין העולמות באופן מוגדר! עבודת הדוקטורט תכיל מרכיב הראוי לעשייה קולנועית. הקץ להפרדה המסורתית בחוגי הקולנוע בין קורסים עיוניים לבין אלו המעשיים, בין ה"סטודנטים העיוניים" ל"מעשיים", בין שיעורי מגמה עיוניים לבין שיעורי מגמה מעשיים. אני ממליץ למי ששוקל לימודי קולנוע בימינו לבחור דווקא במסלול שתומך בשילוב רציני בין השניים, שמקדם את ההתנגשות בין הצד האקדמי העיוני לצד הפרקטי המעשי. מסלול לימודי קולנוע שאינו רואה בעשייה ובהפקה יישום ראוי של תיאוריה הוא מסלול ללא מוצא, מסלול שקשה לשגשג בו. הגיע העת להפסיק לפחד ולחתור לאותו שילוב טבעי בין תיאוריה ומעשה בתחום הקולנוע.

אחד מחלוצי התיאוריה הקולנועית, לב קולשוב, המורה לקולנוע של סרגיי אייזנשטיין, אמר:

עם קבוצות בתהליך של וידאו תרפיה. אלו הן קבוצות בעלות מכנה משותף (נוער בסיכון, משפחת השכול, עולים חדשים, משפחות בהן יש ילד עם צרכים מיוחדים, קשישים ועוד) אשר עוברות דינמיקה קבוצתית בשילוב כלים טיפוליים שונים כמו ביביליותרפיה, פוטותרפיה (טיפול דרך תמונות), פסיכודרמה והרבה עבודה עם וידאו. קבוצות אלו מתבקשות להפיק סרט קצר המשקף את הקול הקבוצתי, את העניין שמעסיק את הקבוצה. הסרט יכול להיות עלילתי או דוקומנטארי.

למה טיפול דרך וידאו?
 המצלמה מאפשרת לנו להתבונן על הדברים מנקודת מבט חדשה. אנו הולכים אל סיפור חיינו, אך בגלל שצריכים לעשות מזה סרט – ישנה עצירה של האוטומט לטובת חשיבה וארגון מחדש. ברגע זה הקורבנות נפסקת. מה שקרה, משמש עתה חומר גלם ליצירה, ניתן עתה לגעת בו מחדש, לחוות אותו שוב ולעבד אותו לחוויה אחרת, מיטיבה יותר. מי שהיה קורבן, הוא זה שקובע עתה מה יהיה בסרט. הוא הבמאי, או הצלם העורך או המפיק – הוא אדם יוצר ולא קורבן. הקולנוע מאפשר לערכים טיפוליים להתהוות: ביטוי עצמי ואפשרות של תובנות חדשות, שחזור של סיפור חיינו, התבוננות בו ואפשרות לבנות את הסיפור אחרת ממה שהכתיבה לנו המציאות. הקולנוע מחייב חשיפה ודרכו מערכות הגנה של מסכות, סודות והסתרות, מתמוטטות. חשיפה נמצאת בכל אקט של יצירה. אנו מספרים ומראים את עצמנו בכל תנועה

מצלמת הקולנוע מוציאה מאתנו את המיטב במישור הטיפולי. המיטב מבחינתו הוא האומץ להתמודד עם סיפורי חיים קשים, עם טראומות, עם תסכולים, עם כאב. למרות שהמצלמה היא למעשה חומר דומם, יש לה כוח להפיח חיים חדשים בנו עצמנו בכך שהיא מזמינה אותנו להתבוננות חדשה. המצלמה לעולם איננה "זבוב על הקיר", היא תמיד משפיעה. המצלמה לא רק מתעדת מציאות, היא גם יוצרת אותה.

אדם שמסכים להצטלם, הוא אדם ששם לב לרגע. המודעות שלו לעצמו ברגע הצילום – גדולה. אדם שמתראיין למצלמה חושף ומשתף, ולמצלמה יש כוח להוציא מהמצולמים את הסיפור שלהם ולהפוך אותו לדבר חי.

המצלמה משמשת מעין כלי קיבול גדול אליו אנו יכולים לספר הכל, היא מכילה את כל מה שנאמר. היא איננה מבקרת, איננה שופטת, איננה מתנגדת. להיפך – המצלמה משמשת כזרז, היא מקצרת תהליכים בזה שגורמת לאנשים להגיע מהר אל המהות. **אם ישנה מחשבה כי המדיה הינה דבר שמנתק אותנו מהחיים האמיתיים, אנו בעולם הווידאו – תרפיה חושבים כי קורה ההיפך.**

לפני שנמשיך, אנסה לעשות קצת סדר בדברים: לפני כשנתיים הקמתי בבית הספר מעלה לקולנוע בירושלים מגמת לימודים בנושא תרפיה דרך קולנוע – וידאו תרפיה. במגמה זו אנו מכשירים את התלמידים להנחות תהליך טיפולי או תהליך של שינוי והעצמה עם מונחים. לצד מגמת הלימודים הקמנו מרכז טיפולי בו אנו עובדים

התבוננות חדשה ירדן כרם

לא רק אמנות

על הייחודיות של הקולנוע ככלי מטפל

מנהלת אקדמית ואדמיניסטרטיבית – המרכז לוידאו תרפיה, בית הספר מעלה

הפיקה וביימה במשותף עם תמר פייקס את הסרט ריבועים של קרטון שזכה בפרס קרן שגריר

הסיפור. מלאכת השחזור והעיבוד הארוך מחוללת תמורה בזיכרון הטראומטי ומאפשרת למזגו בסיפור חייו של הנפגע.

הקולנוע כמדיום, דורש עבודה קבוצתית ובכך מביא להעצמה וליצירת קשרים חברתיים חדשים. החלמה מטראומה חייבת להתקיים בתוך יחסים עם אנשים, היא לא יכולה להתרחש בבידוד, כפי שג'ודית הרמן בכתה בספרה "טראומה והחלמה". יצירת סרט מולידה קבוצת שייכות שעסוקה במטרה אחת.

לסיכום: הקולנוע ככלי מטפל אינו עובד דרך פרשנות או בנייה של מערכת היחסים בין מטפל ומטופל או עבודה של המטופל עם עצמו, אלא דרך הנכחה ונראות של סיפור חיים דרך כתיבה, משחק, צילום סרט וצפייה בסרט. המטפל מציג יחס של אמפטיה והכלה של המצב כפי שהוא ולא רצון לשנות אותו, מתוך כוונה שהמטופל יכיל את עצמו ויצליח להתבטא דרך המדיום הקולנועי. העיסוק ביצירה מאפשר רמות שונות של מודעות, הצפייה בחומרים מביאה לנראות – זה קיים, הסיפור שלי קיים בעולם ואז ניתן גם להיפרד ממנו. בין אם הפרידה קורית בתהליך העריכה, בהבנייה של סיפור חיים חדש ובין אם היא קורית אחרי הצפייה, בתהליך פנימי שקורה לאדם אחרי שצפה בעצמו. הסרט עצמו ותהליך העבודה מהווים בסוף התהליך מצע שממנו אפשר לצאת לעבודה דינאמית מאד עמוקה. הקולנוע מאפשר לכך שהתודעה יכולה להכיל את מה שבלתי נסבל או בלתי ניתן להכלה.

קשה לגעת בחומרי חיים קשים – ההזמנה לעשיית סרט מקלה על הקושי לגעת.

ההזמנה לעשיית סרט היא הזמנה לחבר אדם אל המשאבים שלו, אל משאבי היצירה. זו אפשרות לתת דרור לספר את הסיפור האמיתי לצד דמיון (אפשר להכניס לסרט דברים שלא קרו באמת – על מנת להשלים, לבנות סיפור חיים שלם), הסרט מאפשר לתת למודע לחפוף לצד הלא מודע, לתת לקונקרטי להיות לצד המופשט.

הקולנוע מזמין לחוויה. הוא מאפשר לנו להנכיח מצב רגשי, אולי אף לתת צורה למצב נפשי שלא היה נגיש אצלנו לפני העברת התכנים אל המדיום הקולנועי. הוידאו ארט יכול לתת ביטוי למצבים שקשה לבטא אותם במילים.

היצירה הקולנועית הינה תהליך ארוך – אנו רואים כי בכל שלב של עשיית סרט הנפש מתארגנת מחדש. כבר מרגע ההחלטה לעשות סרט – קורה משהו מרפא בפנים. הפקת סרט כתהליך ארוך שכולל תחקיר, כתיבת תסריט, חיפוש אחר לוקיישנים לצילום, חזרות, צילומים ועריכה, מאפשר זמן לעבד את הסיפור האישי וזמן לעבד את התהליך שקורה בעקבות הפקת הסרט. שלב העריכה, השלב האחרון של הסרט, מאפשר התייחסויות חוזרות ונשנות ברמות עיבוד שונות המקדמות תהליכי התבוננות פנימית והפנמה. בעריכה יש בחירה ויש ויתור. העריכה מחייבת דחיית סיפוקים על מנת לראות שמהו חדש נוצר אחרי כל הוויתורים. תהליך העריכה מאפשר גם לשנות, לשכתב או לתקן את

של הגוף, בכל אמירה, בכל צליל, ציור או היגד שיוצא מאתנו. הקולנוע דרמטי מטיפולים אחרים בזה שהוא מאוד דומה לאמת. הקולנוע מראה אנשים אמיתיים במקומות אמיתיים, הוא לא אמנות מופשטת כמו המוסיקה. הקולנוע מאד קונקרטי – הוא אומר: כך וכך קרה לאיש הזה והזה ובאם האיש הזה הוא אני – הרי שהחשיפה הינה רבה.

הקרנת הסרט יכולה להיות לעיניו של המטפל בלבד או לעיני קהל גדול. בכל מקרה, הקרנת הסרט הינה אירוע חזק מאד עבור היוצר שחושף ונותן עדות לעולם לגבי סיפורו. זהו רגע בעל משמעות עמוקה ליוצר – היוצר מזוהה מאד עם הסרט שלו אך הוא גם קשוב מאוד לקהל. זהו מצב של הזדהות עם הקשבה מאוד עמוקה החוצה – מה זה עושה לצופים? איך הם מגיבים? בדרך כלל אנו חיים בתוך עצמנו פנימה, ללא התבוננות איך אנו משפיעים על הסביבה, או איך הסביבה רואה אותנו. כאשר אנו מראים את עצמנו דרך הסרט, אנו רואים את עצמנו כפי שלא ראינו את עצמנו מעולם ובו זמנית אנו בודקים איך העולם מגיב אלינו. זהו רגע קשה אך מצמיח – ראיית עצמי מתוך עמדה של צופה בסרט ומתוך הקשבה אל תגובת הקהל.

הקולנוע נגיש היום לכולם. זו התרבות והשפה של ימינו. הקולנוע אינו מותיר אותנו אדישים, להיפך – התמונות והקול מתגנבים אל הנפש שלנו. הנגישות והעניין שיש בעולם ליצירת סרטים הופכת את הוידאו תרפיה לכלי טיפולי זמין ומיטיב. אנשים רוצים לעשות סרט. גם אם

המבטים, השתיקות – חודרים אלינו הצופים ומניעים את הנפש שלנו. הסרט אינו רק הפצע של הבמאי – הוא גם הפצע שלנו. וגם שם ישנה הזדמנות לטיפול.

הקולנוע הינו מדיום שנענים לו. ראינו כי המצלמה מזמינה אנשים לספר את הסיפור שלהם, גם אם מעולם לא סיפרו לאף אחד. המצלמה משמשת כמעין פסיכולוג וכזרז לספר את סיפור החיים, אליה פונים ומספרים לה את הדברים הכואבים והקשים. המצלמה היא מעין ישות שנעשית עדה לסיפור. היא עדה ובעלת ברית, היא מכילה את הסיפור ומקבלת אותו ללא ביקורת וללא שיפוט. המצלמה נשארת נאמנה לסיפור. כמו כל טיפול באמנות, גם הקולנוע מאפשר "לעשות את" במקום "לדבר על". אנחנו חווים יותר מאשר מדברים. הקולנוע מאפשר להנכיח בצורה ובחומר מצב רגשי, קושי וקונפליקט.

עד כה דיברנו על היוצר, אך הקולנוע מטפל גם בצופה. רות נצר בספרה "הקולנוע מטפל בנו" (רסלינג, 2013) היטיבה לתאר את התהליך:

בתוך עולם הקולנוע יכולתי להתמסר ללא חשש, יכולתי לשכוח את עצמי לחלוטין. אף כי מבלי דעת פגשתי כך את עצמי שלא נודע לי עד כה. כי כמו בכל אמנות, הקולנוע משקף לא רק את עולמו של היוצר אלא גם את עולמו של האדם הצופה, בניסוח של המשוררת אגי משעול: "זה הרגע בו מתברר לי כי אני המסך, וכי הדרך היחידה לגלות מי אני היא לנחש מה מוקרן עליי".

תהליך של עבודה טיפולית דרך צפייה בסרטים, הסינמה תרפיה הינו תהליך נוסף, חשוב, שמלווה את יצירת הסרט. החיים שהסרט יצר דרך השחקנים, הדיאלוגים, תנועות המצלמה, עדשות המצלמה, הסמלים, הדימויים,

שלא מתרחקים מדי ממה שעניין אותם כשבחרו בנושא המרכזי של הסרט.

חשוב לוודא שהבמאי מרגיש שהרעיון משקף את מה שיש לו לומר ורצוי גם ששאר חברי הצוות ואני נרגיש שלמים עם הסיפור לפני שמתחילים בפועל לכתוב את התסריט. לפעמים יש חבר אחד בצוות שאינו מרוצה. אם הוא איננו הבמאי או המורה, אין דבר זה צריך לעכב את עשיית הסרט.

לאחר בחירת הרעיון, המורה יברר ביחד עם הקבוצה: מי יהיה גיבור הסרט? מה מפריע לו? עם מי הגיבור יתעמת? מה יהיה אופיו? מה יהיה אופיו של האנטגוניסט? אלו השאלות הבסיסיות ביותר שעליהן אנחנו מנסים לענות לפני שמנסים לבנות את הסיפור. בדרך כלל רק אחרי שמגדירים את הפרוטגוניסט והאנטגוניסט, אנחנו מגדירים מהו הנושא שסביבו מתעמתים ומהו בעצם הקונפליקט המרכזי של הסרט. רק אחרי שיווהרו עניינים הללו, נתחיל לבנות יחד את הסיפור.

קצב ההתקדמות של הקבוצה תלוי במספר גורמים כגון גיבוש הרעיון הסופי לסרט, היחסים בתוך הקבוצה, האופי של הבמאי ועוד. במידה וקצב ההתקדמות של הקבוצה סביר, אני נותן להם משימה לפעם הבאה: תיאור הדמויות הפועלות בסרט. במידה והקצב איטי מהצפוי, לא אלחץ, ואבקש רק לחשוב ולהעלות על

האם תלמידים שזה עתה החלו בלימודי קולנוע יכולים לבנות לבדם סיפור שיש בו קונפליקט, התחלה, אמצע וסוף?

בעיניי, עלינו לדרוש תחילה רעיון כללי המושך את לבו של התלמיד, למשל: "סרט על דתי לאומי שרוצה להיות חרדי", או "סרט על ילד שהוריו מתגרשים". השלב הראשון הוא למצוא את הרעיון שמוצא חן בעיני הצוות והמורה. סרט אינו מתחיל בסיפור אלא ברעיון.

את שלב העלאת הרעיונות השונים יש לבצע בפני כל הכיתה ולא בקבוצות. המורה נותן לכל הכיתה להגיב על הרעיונות שעלו - האם הם נשמעים מעניינים ומבטיחים? האם הם ברי ביצוע? וכו'. אחרי שהועלה רעיון כללי אשר מוצא חן בעיני הצוות שאמור לעשות את הסרט, אני יושב עם ארבעת חברי הצוות ומנסה להפוך את הרעיון לבסיס לסיפור.

בעניין בניית הצוות, מניסיוני עולה כי רק לעתים רחוקות החלוקה לצוותים היא בהתאם לנושא הסרט. לרוב, יותר חשוב לתלמידים עם מי הם עובדים ואיזה תפקיד יבצעו מאשר חיבור לנושא הסרט.

בישיבה המשותפת עם התלמידים, שבה מגלגלים את הרעיונות, אני לוקח תפקיד אקטיבי אך נזהר מאוד שלא להשתלט. אני מציע הצעות כמו כל אחד מחברי הצוות ומקבל זאת בהבנה כשרעיונותיי אינם מתקבלים. אני מוצא שאם אינני מנסה להשתלט, תרומתי לעיצוב הסיפור מתקבלת בשמחה. אני משתדל להיות קשוב לרצונותיהם של התלמידים ולמה שעולה מהם, ולוודא

התחלה עלילתית יעקב פרידלנד

תנו לרעיון להוביל

על ההתחלה של עשיית סרט גמר עלילתי

מרכז מגמות קולנוע באולפנת קרית ארבע ובישיבת נוה שמואל, אפרת.

בין סרטיו:
את המקום מרחוק
אל הציפור
שעשני אישה

שהצוות יגיע לתמימות דעים פחות או יותר לגבי הסיפור על כל שלביו (פרט לסיומו), אבקש שיכתבו סינופסיס. פעמים רבות הסינופסיס שהתלמידים מגישים שונה ממה שעלה בשיחה המשותפת. צריך לבדוק את הדברים לגופם. אני משתדל להישאר פתוח למה שהתלמיד מביא, אבל לא להתקפל מול כל גחמה שלו, וגם לא לוותר על רעיונות טובים בקלות. כשהקבוצה עובדת במצב אופטימלי, התלמידים יגיעו לפגישה השלישית עם סינופסיס. השלבים הבאים בהתקדמות כתיבת התסריט ידועים – טריטמנט ותסריט. לא כדאי לאפשר לתהליך זה להתגלגל למעלה מחודש וחצי, כי הדבר יסכן את האפשרות לגמור את הסרט בזמן. ישנן קבוצות שירצו להתלבט לגבי נושא הסרט במשך חודשים. אינני מאפשר את הדבר הזה. אני מאמין שהמורה צריך להיות סמכותי ולהבהיר לתלמידים שרק אם יעמדו בזמנים הם יצאו עם סרט טוב בסוף השנה. הרבה פעמים קבוצות רוצות לשנות נושא למשהו פחות מוצלח אחרי חודש או חודשיים של עבודה. אינני מאפשר זאת אלא אם כן הדבר לגמרי הכרחי ומוצדק. לוח הזמנים של כל השנה שאותו אני מחלק בפגישה הראשונה, עומד לי מול העיניים לאורך כל השנה. עמידה בזמנים היא חלק משמעותי מתהליך עשיית סרט.

צילום: שי הרמן

הכתב את מה שסיכמנו בינינו לגבי הרעיון הכללי של הסרט.

בפגישה הבאה אנחנו מנסים לכתוב יחד את הסיפור על בסיס הרעיונות שהתלמידים הביאו אתם. אני עובר יחד עם הקבוצה על השלבים השונים של הסיפור – איך הסיפור יתחיל? לאן הוא יתגלגל משם? איזה שינוי יעבור הגיבור? האם גם האנטגוניסט יעבור שינוי? אחד המשתתפים כותב את מה שמקובל על דעת כולם, או לפחות על דעת הרוב. רק לבמאי ולי יש זכות וטו. אני מטיל וטו מתוך שיקולים שונים: מהו סיפור טוב? ומהו סיפור שבלוני? מה מותר במסגרת ההלכה או במסגרת בית הספר שבו אני מלמד? מה עלול לעורר בעיות הפקה שהתלמיד אינו מודע אליהן? צריך להתחשב גם במסגרת שאליה הסרט משתייך – 10-15 דקות לסרט גמר ו-3-5 דקות לסרט חצי-גמר. את סופו של הסרט קשה לבחור לפני שהסיפור מבשיל. הסוף צריך לעלות מתוך הדמויות והקונפליקט. אני מסביר לתלמידים את התהליך הטבעי והנפלא הזה שעל פיו רק כאשר הדמויות והקונפליקט ברורים והדמויות מתחילות לפעול, הסוף מתגלה.

אינני שולח את התלמידים לכתוב סינופסיס אלא אם כן עברנו יחד את כל השלבים של עיבוד הרעיון לכדי סיפור. לדעתי, אין להם הכלים לכתוב סינופסיס ללא עזרה ממשית של המורה בעיצוב הסיפור. רק אחרי

בשבילה. לא הזדמנות לזכות בפרס, לא הזדמנות לעשות סרט טוב, אלא הזדמנות אמיתית לעבור תהליך. סרט דוקומנטרי הוא סרט שמלווה מציאות. תפקידנו כמנחים הוא ללוות את התלמידים ולהעניק להם בטחון ואמונה בבניית אבני הדרך לאורם תרחש העלילה. סרט דוקומנטרי מראה את המציאות כפי שהיא ולא מדבר על העבר.

מציאות, מרתקת ככל שתהיה, לא יכולה להיות סיפור טוב אלא רק בסיס לסיפור. בדוקומנטרי אנחנו לא מדברים על... אלא מראים את... מה שהיה והוא חתום וסגור לא ניתן שוב להחיותו. תפקידנו הוא לטוות את החוט של הרקמה הרגשית העדינה הזו. להוליך את התלמידים שלנו אל מסעות אמיצים ומשמעותיים, אל תוך עצמם בתוך מציאות חייהם, בתוך הנושאים המושכים את ליבם ומעסיקים אותם. אל לנו לשלוח את תלמידינו אל מקומות שלא קשורים אליהם ולא מחוברים אל עולמם. להיפך תפקידנו הוא פשוט להיות שם בשבילם, לדחוף, לחבק, להעז, אך בעיקר להוביל אותם להאמין בעצמם. להוביל אותם לחפש.

בשנה האחרונה במסגרת סרטי הגמר במגמת תקשורת "צביה רחובות" יצרנו ארבעה סרטים אישים המלווים תלמידות בהתמודדות שונות. נמצא שהחיים עולים על כל דמיון...

מבחינתי זו זכות גדולה להתלוות לדמות שמוכנה לחשוף את עצמה בפניי ובפני המצלמה. זו הזדמנות נפלאה

ערב שנת לימודים חדשה. כמה פעמים רצית לגשת לתלמיד שלך ולא הצלחת כי לא ידעת איך לפתוח את הדלת? כמה פעמים ניסית לשלוח את התלמידים שלך להביא נושא לסרט והם חזרו עם סיפורים גזורים מהעיתון במקרה הטוב, או דפים ריקים במקרה הפחות טוב?...

אפתח בזה שאני מאמינה גדולה בחיים. מאמינה שהם מרתקים, מרגשים, מצחיקים ומפחידים. מאמינה שסיפור חייו של אדם באשר הוא תמיד יכול להפוך לסרט. מאמינה שהכל תלוי ברצון של הדמות לעבור תהליך אמיתי ומעבר לזה ואולי בעיקר אני מאמינה ביכולתו של הסרט להיות כלי טיפולי משמעותי ומעצב בחייה של הדמות.

לפני כשנתיים אחרי חודשים של ניסיונות להביא סיפור טוב לסרט ללא הצלחה, ניגשה אלי תלמידה ואמרה שיש לה רעיון לסרט על משפחה שכולה. משפחה שכולה זה לא סיפור מספק אמרתי, "זו משפחה שהבן שלה נהרג לפני 19 שנים", נו...? שאלתי, הם אף פעם לא דיברו על זה, היא המשיכה. את מכירה את המשפחה הזו מקרוב ניסיתי לגעת בעדינות, "כן" היא אמרה, "זו המשפחה שלי. אח שלי נהרג לפני שנולדתי, בגיל שבע ירדתי עם אבא שלי למחסן ומצאתי תמונה שלו, שאלתי מי זה? הוא אמר שהיה לי אח שנהרג. אף פעם לא הייתי בקבר שלו ואני לא יודעת על זה כלום..."

כך התחיל הסרט "בדרך אליך" שזכה בפרס הראשון בתחרות החמ"ד וכן בתחרות הארצית לסרטי תלמידים. מור דוידי גיבורת הסרט הבינה שיש כאן הזדמנות

התחלה דוקומנטרית מירה לשם

לטוות את החוט הרגשי

על תפקיד המורה כמלווה פרויקט תיעודי

מורה באולפנת צביה ברחובות ובישיבה התיכונית
אלישיב בלוד

בין סרטיה:

בעוז רוחו

קטיף אחרון

שניתנה לנו כמורים לקולנוע, לעמוד מאחורי המצלמה, לחייך, לבכות, להתרגש ובעיקר להיות שם בשבילם.

לסיום, כמה טיפים מדרכי ההוראה שלי:

- * ממליצה להתחיל את השנה בניסיון ליצירת אמון. חוויות משותפות. מעגלי שיח. ראיונות עומק שאנחנו עושים לתלמידים.
- * כדאי ליצור אוירה נעימה גם ברמה הפיזית לא לשבת בצורה פרונטאלית אלא יותר חברית.
- * הרבה פעמים הרגשתי שרק אחרי שאני מספרת על עצמי ועל ההתמודדויות שלי בחיים יש לתלמידים אפשרות אמיתית להיפתח.
- * לנסות להתעקש על החיבור של התלמידים לנושא שהם בוחרים.
- * לצאת ליום צילומים יחד מחוץ לכותלי בית הספר.
- * להראות סרטים משנים קודמות ולראות איפה זה פוגש את התלמידים ואם מישהו מתרגש מסרט מסוים להמשיך איתו ולהבין איפה זה קיים אצלו.

שתהיה לכולנו שנה מוצלחת!

וססגוני, מצליח אופק לאתר את משפחתו של ההרוג והוא מובא למנוחות בקבר ישראל. צפינו בסרט בכיתה. נדהמתי לגלות עד כמה הזיכרון הרגשי של תלמידיי חזק מתקופת האינתיפאדה השנייה. התלמידים סיפרו כי במעורפל הם זוכרים כיצד הוריהם התעקשו להרחיק אותם מזוועות הטרור ששודרו בטלוויזיה. לצערנו גם במשך שנות התבגרותם הם נחשפו לפעולות טרור בארץ ובעולם, אך משהו בידיעה שהפיגוע מצומת מגידו התרחש בשנות ילדותם מביא אותם למקום רגשי משמעותי מאוד. היו להם ולי דמעות בעיניים במהלך הצפייה בסרט. בדיון שלאחר ההקרנה, הסכימה הכיתה כי הקולנוע אכן הצליח לשנות מציאות, או נכון יותר לתקן מציאות. הבמאי הנחוש לא יצא מתוך שליחות דתית, אך כיהודים אסור לנו לשכוח מהי חשיבותה של קבורת אדם בקבר ישראל. התלמידים שהתרגלו לראות את הקולנוע והטלוויזיה ככלי בידורי, מבינים לאחר הצפייה בהרוג ה-17 כי קולנוע יכול לשמש כלי של שליחות (במקרה של הסרט אפילו שליחות מצווה). ההשראה שהסרט מעורר בתלמידים היא רבה. הרעיונות לסרטי הגמר מתחילים להיות פומפוזיים והתלמידים שגילו אפתיה מתחילים לחשוב בגדול. כמובן שמלאכת האיזון שלנו כמורים צריכה להרגיע את התלמידים ולהזכיר להם את ענייני התקציב ואורכו של הסרט. התהפכו היוצרות וגם אם זה לשבוע או שבועיים בלבד, עבר עליהם משהו. הם מתייחסים כעת לקולנוע באותה רצינות שאנחנו מייחלים לה ומקווים שתתרחש.

התלמידים כמו התגרו בי כששאלו "למה בכלל צריך ללמוד קולנוע?" הם כמובן לא התכוונו לעניין הטכני שבלימודי הקולנוע אלא יותר לעניין המהותי. השאלה הייתה יכולה להיחשב קנטרנית ולא לזכות לתשובה ראויה, אך מבטי 'המלך' הוא עירום' שהפנו אליי סחטו ממני את התשובה "כי קולנוע יכול לשנות מציאות". הצלצול קטע את הדיון בעודו באיבו, אך הבנתי שלשיעור הבא, בטרם אפרט על זוויות וגדלי צילום איאלץ להסביר להם עד כמה משמעותית מסוגלת להיות היצירה הקולנועית. חשבתי על מספר רעיונות לשיעור שיוכלו להבהיר את עוצמתו של הקולנוע - אולי השימוש הפוליטי שעשו הנאצים בקולנוע ככלי פוליטי, או שמא הנחלת אידיאולוגיות חברתיות נוסח צ'אפלין. עלו עוד רעיונות, אך ניסיתי לחפש סרט שיהיה קרוב אליהם, לתלמידים שלי, בישראל 2013. "ההרוג ה-17", סרטו הדוקומנטרי של דוד אופק (2003) נבחר להיות הסרט המתאים למשימה. הסרט מתאר את תעלומת זיהוי גופתו של אחד מההרוגים בפיגוע ההתאבדות שהתרחש בקו 830 בצומת מגידו בתאריך 5.6.02. אופק עצמו מחליט כי לא תיתכן מציאות שבה הרוג בפיגוע לאומני יישאר אלמוני וייקבר בחלקה הלא-יהודית. עלילת הסרט בלשית ואין בו רגע אחד של מנוח מהסקרנות מי הוא אותו הרוג אשר אף קרוב משפחה לא חיפש ואף אזרח חוץ מאופק עצמו וממספר אנשים שהוא גייס למשימה, לא התעניין בזהותו. בסופו של דבר, בעזרת צייר קלסטרונים ייחודי

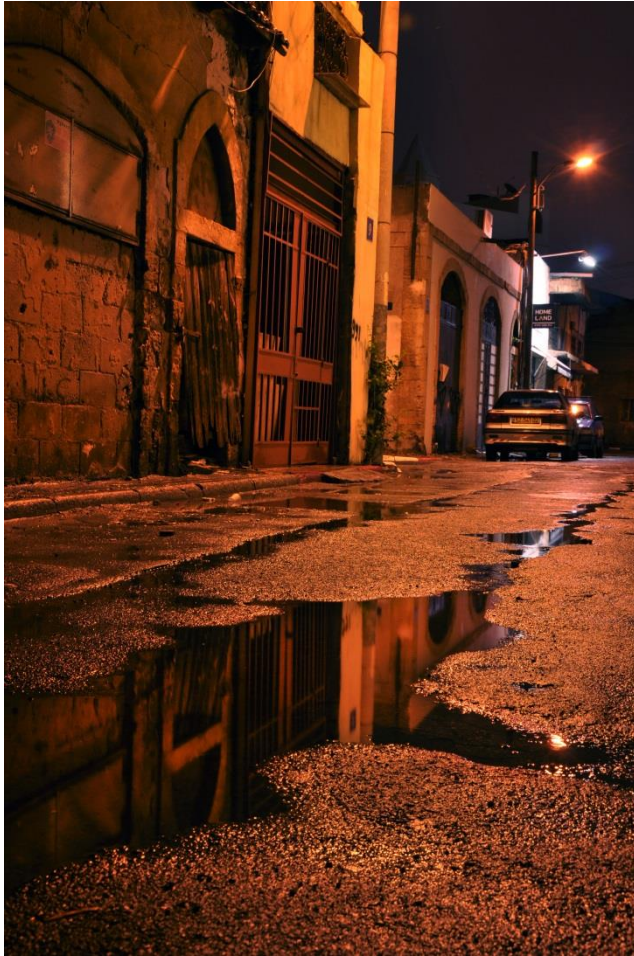

לשנות מציאות יהודה ויטלזון

למה ללמוד קולנוע?

"ההרוג ה-17" כשיעור פתיחת שנה

הסרט ליווה את הכיתה במהלך השנה בלמידה של תכנים קולנועיים טכניים- הצילום המוקפד וההקלטה האיכותית (למרות שניכר בסרט עד כמה ההפקה של הסרט היא דלת תקציב ואמצעים). הקריינות של אופק שהיא לכאורה אינפורמטיבית, אך משהו בקולו הסדוק ובסגנון הקריינות שלו מצליח להעביר גם דקויות רגשיות שהצופה סופג בכל שלב לאורך העלילה. החמלה שבה אופק מתייחס למגוון הדמויות והבמה שהוא מאפשר לכל אחת מהן. למרות שהדמויות הן לכאורה שוליות ורק עוזרות לפיענוח הדמות הגדולה שמרחפת מעל כל הסרט, עדיין אופק מקפיד להכיר לנו בצורה רצינית כל דמות ודמות. ישנו עומק ראוי בדמויות והבנה של הפעולות והתגובות הרגשיות שלהן, עומק אשר חשוב כי תלמידינו יפנימו עד כמה הוא קריטי למען הצלחתו של סרט.

סרטים רבים מתיימרים לשנות מציאות, ההרוג ה-17 ויוצריו הצליחו.

”הצלחה מורכבת מאחוז אחד של השראה ומתשעים ותשעה אחוזים של זיעה” (אדיסון). אז הנה לכם האחוז הראשון.

ההרוג ה-17 \ דוד אופק \ 2003

פעולה ודיבור. בנוסף, המחשבות מחפשות נושא שיצליח להוסיף מורכבות לסרט, נושא שחשוב לבמאי, שיש מה לומר עליו, נושא מורכב וחדשני. ולבסוף המחשבות מחפשות את הכוח להיות חלק ממסע ארוך, מרתק ומספק. סרט דוקומנטרי מתחיל בניצוץ כשהבמאי והדמות נפגשים למטרה אחת, בכדי לספר סיפור – לעשות סרט.

לאחר שלב המחשבות, מגיע שלב התחקיר המהווה את הצעד הראשון והמשמעותי ביצירת הסרט. הוא מחדד את הנושא שבחרנו, נותן לו עומק ומאפשר לקבל תמונה שלמה ומלאה יותר על הסרט שברצוננו ליצור. ניתן לומר שללא התחקיר, כמעט ולא ניתן ליצור סרט וככל שהבמאי יידע יותר, הסרט יהיה מוצלח יותר. תחקיר נושא הסרט יקדם את מציאת הדמויות לסרט. כיצד ניגשים לתחקיר? ראשית, יש לנסות ולברר כמה שיותר פרטים על הנושא או הדמות שבחרנו, לחפש מידע באינטרנט בספרות ובארכיוני הסרטים, לשוחח עם אנשים המתמצאים בנושא או הנמצאים בקשר עם הדמות וכך, מתבהרים ומתבררים הפרטים יותר לעומק. לאחר מציאת הדמות, יש ליצור קשר עם הדמות לדבר ולהיפגש עמה. בתחקיר הדמות, מומלץ להגיע מוכנים, לנסות ולשאול כמה שיותר שאלות, לברר פרטים על מקומות צילום ולחשוב על סיטואציות שיצולמו במהלך הסרט.

לדעתי, לא כדאי לאפשר לתלמידים לעשות תחקיר מצולם. לתלמידים זהו מפגש ראשון עם הדמות, הם לא

רוברט פלהרטי, במאי הסרט "נאנוק איש הצפון" (1922) נחשב לבמאי סרט התעודה הארוך הראשון שלימים יקרא בשם "סרט דוקומנטרי". בשנת 1913, פלהרטי מחליט לקחת מצלמה ולצאת למסע ארוך למפרץ הדסון על מנת לצלם את האסקימוסים. פלהרטי מבלה בחברת האסקימוסים כעשר שנים. הוא מתחקה אחר אורחות חייהם ביום ובלילה, מנסה ללמוד על האהבות והשנאות שלהם, על מנהגיהם, קשייהם, על כושר שרידותם בתנאי חייהם הקשים ופחדיהם, עד שבסופו של תהליך הוא מצליח להרכיב פאזל חיים גדול לכדי סיפור אחד. במאמר זה, נבין את מה שפלהרטי למד בדרך הקשה שעל מנת שסרט דוקומנטרי יצליח, עליו להציג את הסיפור הפנימי שהמציאות טומנת בחובה דרך גיבור שאיתו אפשר להזדהות. נסקור כעת את השלבים הטרומיים לצילומי הסרט הדוקומנטרי שבעזרתם מלאכת הבימוי תהיה נוחה ויעילה יותר.

הנטייה הטבעית שלנו היא להתנהג כמו הבמאי פלהרטי, לקחת מצלמה ולהתחיל לצלם, אך האמת היא שבהנחה שאיננו מעוניינים או מסוגלים לבלות עשר שנים תמימות בצילום סרט, אנו מוכרחים לערוך ביננו לבין עצמנו שלב טרומי חשוב לפני שלב התחקיר, **שלב המחשבות**.

מחשבות מתרוצצות ללא סוף בראשו של הבמאי ומחפשות את הסיפור לסרט. הן מחפשות דמות, שתצליח לסחוף אחריה את הצופים במשך סרט שלם, דמות שמעוניינת לומר דבר מה לעולם, שמחביאה סיפור בכל

לצאת למסע שלומית אסולין

ללמוד מהטעות של פלהרטי

על שלב התכנון הדוקומנטרי ומה שאחריו

מורה מעשית ועיונית באולפנת צביה רבבה.

בין סרטיה
הפסקת אש
שלום שבת

לה דברים בזמן אמת, שהיא תשתף אותנו במה שעובר עליה, בלוח זמנים שלה שאנו נהווה חלק מחייה ושהסרט יהיה משמעותי גם עבורה. איננו מעוניינים בראיון ארוך ומייגע בלבד אלא במכלול של סיפור קולנועי המורכב מסאונד ותמונה כאחד. במידה והתלמידים יצאו לתחקיר והשיגו דמות "בינונית" שלא כל כך מרבה בדיבור. אל תפחדו לעצור את הסרט בשלב הזה. שכן הם יעמלו קשות על מנת להוציא תוצר טוב תחת ידיהם בעוד אנחנו יודעים שמה שמונע מהסרט להתרומם הוא בחירת הדמות.

תחילתו של סרט דוקומנטרי היא יציאה למסע שהסוף שלו איננו ידוע ועלינו להכין כמה שיותר את המסלול ואת הדרך על מנת להגיע לסופו בהצלחה.

מכירים אותה ומתרגשים מאוד. ברוב המקרים, אם הם מצלמים את התחקיר הראשוני יהיו בעיות בצילום או בסאונד. מומלץ לומר להם לצלם רק דקות בודדות (כ 4 דקות) מתוך התחקיר שבהן הם משוחחים עם הדמות הנבחרת. כך אנו, כמורים, נוכל לראות אם הדמות מצליחה לעבור מסך או שאיננה מצליחה "להתרומם". בחירת הדמות היא קריטית וחשובה ויש לזכור שעליה עומד וסובב הסרט. הבחירה, יכולה להתחיל בדמות מוכרת, מעניינת ומושכת היא יכולה להיות אהובה ומוערכת על הבמאי כך שיהיה קל להזדהות עמה. ברם, אין הכרח לבחור בדמות אהובה וניתן אף לבחור בדמות השנויה במחלוקת כך שלעיתים היא עשויה לעניין ולרתק את הצופים במידה רבה. בבואנו לבחור דמות, מומלץ עוד בשלב ההתחלתי לנסות ולהכיר לעומק בעצמנו, כך נדע אם זוהי הדמות המתאימה למחשבות שקדמו לסרט. עלינו לפתח שיחה עם הדמות ולשים לב אם היא זורמת או עצורה. כמובן יש לקחת בחשבון שבאופן טבעי קיימת התרגשות ראשונית, אבל בדרך כלל, על פי הרושם הראשוני שנוצר ניתן במידה רבה לקבוע את אופייה של הדמות שתוצג על גבי המסך. דמות טובה תצליח לבטא את עצמה כך שבאשר שואלים אותה שאלה של כן ולא, היא תדע תמיד לפרט ולהסביר את תשובתה. לדעתי, הביטוי המנחה במציאת הדמות הוא "קסם אישי" שהרי אל לנו לשכוח שעל הדמות להיות "עוברת מסך". מעבר ליכולת הוורבאלית של הדמות עלינו להפנים שהפעולות והסיטואציות של הדמות הן המשמעותיות עבורנו. אנחנו צריכים שיקרו

אחר צלמים באופן פרטני - לשמש כעוזר צלם, לעבוד בסטודיו או להתלוות לצלם מקצועי במהלך עבודתו וללמוד ממנו.

אופציה חדשנית יותר מתאפשרת לנו כחלק מעידן השיתופיות והרשתות החברתיות ברשת. קיימים אתרים חברתיים לצלמים אשר מעוניינים להציג את תמונותיהם ובנוסף לקבל עליהן ביקורות. באתרים אלה אפשר לעקוב אחר צלמים באופן של התאמה אישית בתוכן המוצג וכמובן לאפשר לצלמים אחרים לעקוב אחריו, להתרשם מהתמונות ולהעיר הערות. 500px.com הוא אתר חברתי מסוג זה. האתר מאפשר לכל צלם וצלמת לבנות לעצמו דף אישי, בו ניתן להציג את התמונות הטובות ביותר שלו. כאשר אותו משתמש נתקל בתמונה שהוא אוהב, הוא יכול כמובן להסתכל על שאר התמונות של אותו צלם או צלמת, ובמידה והוא מתחבר לסגנון הצילום או היצירתיות או אפילו לנושא העיקרי שאותו צלם או צלמת מצלמים (נוף, מאקרו, טיפות מים, אופנה, וכו') הוא יכול לבחור "לעקוב" אחרי אותו צלם או צלמת, ומאותו רגע ואילך אותו משתמש יראה כל פעולה שאותו צלם או צלמת מבצעים באתר. לכל משתמש יש דף בית אשר נקרא Flow והוא הדף הראשי (בדומה ל - timeline בפייסבוק), בדף זה ניתן לראות את כלל הפעולות של כל המשתמשים אשר "עוקבים" אחריהם, בכך באים לידי ביטוי פעולות כגון העלאת תמונה חדשה, תגובת Like לתמונה של צלם אחר, והוספת תמונה של צלם אחר למועדפים של הצלם אחריו אתה עוקב. הדבר מביא לכך שכאשר משתמש פותח

הפנוט, הפנוט מוחלט נוצר כשאתה נתקל בתמונה הזו. כעבור מספר רגעים התמונה מעלה את הרצון ליצור תמונה חדשה, אשר תגרום לך להיות מהופנט ממנה באותה הרמה לפחות ואף יותר.

לאחר מכן יגיע תהליך בלתי נמנע - ניסיון להבין את קסם ההפנוט, מהו האלמנט או האלמנטים אשר יוצרים את חוסר הרצון להוריד את העיניים מהתמונה. תהליך למידה גורם לצלם לטמון את אותם האלמנטים בתמונה הבאה שהוא יצלם. לפעמים תהיה זו תמונה כמעט זהה לתמונה אשר החלה את כל מחול השדים הנ"ל ולעיתים תהיה זו תמונה שונה לחלוטין אשר באים בה לידי ביטוי אלמנטים או טכניקות מיוחדות שעבדו בתמונת ההפנוט. לעתים, שואל עצמו הצלם המתחיל - "איך מפתחים יצירתיות?" ופה בדיוק טמון הסוד. כמו כל תכונה אנושית, ישנם אנשים אשר נולדו יצירתיים יותר וישנם כאלו שפחות. לאלו שנולדו יצירתיים יותר, התחום הזה של ליצור רעיונות מיוחדים וחריגים, למצוא את הזוויות הייחודיות, וגם החשיבה מחוץ לקופסה, יכנסו ל"ראייה הצילומית" באופן נוח ומהיר יותר, אך לאלו שפחות - הדבר יצריך הטמעה ארוכה יותר.

המטרה הסופית היא להיות צלם יצירתי יותר, והדרך לשם מתהווה דרך שני אפיקים: לימוד מיצירתיות של אחרים ותרגול עצמי בדרך של ניסוי וטעייה.

המישור הראשון והתאורטי יותר, הינו ללמוד מאחרים ולעקוב אחר אנשים אחרים באופן אישי - מעקב אחר צלמים אחרים שמצלמים בסגנון שלך או בסגנון אשר היית רוצה להשיג, אפשרות נוספת היא באמת לעקוב

לידתה של תמונה איתן בירנבוים

שני מישורים בדרך ליצירתיות

ההשראה והתרגול כמתכון להצלחה

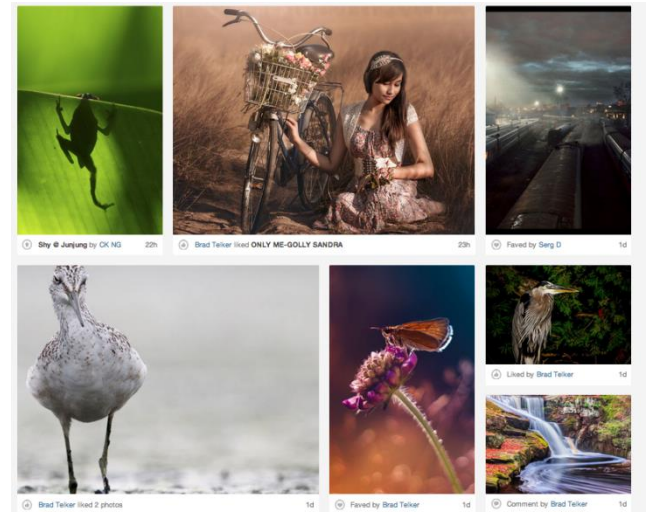
ולהעלות אותה לכל אתר אשר יקנה לה פידבק ובכך תאלץ את אותו הצלם או הצלמת להשקיע במחשבה וביצירה של התמונה. פרויקט זה מתאים כמובן לאנשים בעלי משמעת עצמית גבוהה, מאחר ואין זה פשוט לשמור על התמדה יומיומית זו לאורך זמן. אני לקחתי את הפרויקט הזה לכיוון ה Photography 52 (כמספר השבועות בשנה) ובכל שבוע אני דואג לצלם תמונה אחת שבה יש השקעה הן בפרטים והן ביצירתיות. אציין שפרויקט זה מפתח יצירתיות עצומה וחשיבה מחוץ לקופסה, ניתן לראות פה את התמונה הצבעונית - רצון לעמוד במשימה השבועית הביא אותי לצלם תמונה קרובה במיוחד של נורה צבעונית אשר נקנתה בשוק אמנים בלונדון.

פרויקט זה ידחוף את החלק היצירתי והפרוע ביותר מכל צלם או צלמת, ומהר מאוד תמצאו עצמכם מצלמים ברז מטבח מטפטף, צילומי מאקרו של חידודי עפרונות צבעוניים או אפילו גראפיטי מצחיק ברחבי העיר - העיקר לצלם, כל עוד יש חשיבה מאחורי אופן צילום התמונה.

יצירתיות, כמו כל דבר בחיים, היא עניין של ניסיון. ככל שתנסו לקלוע יותר, יש יותר סיכוי להכניס את הכדור לסל.

מזמין אתכם לעקוב אחר דף ה-500 px שלי:
[500px.com/eytanb](https://www.500px.com/eytanb)

האתר הוא בעצם רואה תמונות אשר קרובות לקו המחשבה האמנותי שלו. בחינה מעמיקה של תמונות אלו, ממריצה את היצירתיות ותפתח אותו לקווי מחשבה חדשים, שיפור הקיים, ורצון ליצור דברים יותר ויותר יצירתיים ומהפנטים.

מתוך האתר 500px

כמו שציינתי בפתיחה, מלבד האפשרות ללמוד מאחרים, ישנו עניין הניסוי והטעייה אשר מתרחש בעזרת תרגול של טכניקות צילום. ברצוני לשתף אתכם בפרויקט בשם Photography 365. פרויקט זה כשמו כן הוא, מטרתו היא לדחוף כל צלם או צלמת לצלם תמונה אחת ביום

